

Gdańsk, 23 marca 2021

Recenzja dorobku naukowego, rozprawy habilitacyjnej i aktywności naukowej dr Ewy Koniecznej

Dr Ewa Konieczna ukończyła studia w 1995 roku (filologia angielska na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), stopień doktora nauk humanistycznych w dziedzinie językoznawstwa uzyskała w 2006 roku (Katolicki Uniwersytet Lubelski, na podstawie rozprawy *Early stages of morphological and syntactic development in child speech from Polish and English data. Longitudinal study*), postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego rozpoczęło się pod koniec 2020 roku. Można to ocenić jako dość umiarkowane tempo rozwoju naukowego. Aby jednak uzyskać właściwy obraz, należy przyjrzeć się charakterowi i jakości tego rozwoju.

Habilitantka przedstawiła do oceny swój dorobek naukowy, który w mieści się w szeroko rozumianym obszarze językoznawstwa – zarówno teoretycznego, jak i stosowanego. Jej zainteresowania badawcze dotyczą trzech obszarów:

- nabywanie języka ojczystego przez dzieci polsko- i angielskojęzyczne (akwizycja języka - językoznawstwo stosowane),
- kreatywność morfologiczna w języku polskim i angielskim (językoznawstwo teoretyczne),
- semantyka angielskich partykuł oraz polskich prefiksów czasownikowych (językoznawstwo teoretyczne).

Trzeba zwrócić uwagę na - jak najbardziej właściwy w mojej opinii - kierunek rozwoju: od zagadnień bardziej praktycznych (co wiąże się również z praktyką pedagogiczną Habilitantki, która pracowała jako nauczyciel języka angielskiego w trzech nauczycielskich kolegiach języków obcych) do zagadnień teoretycznych, z wykorzystaniem (naj)nowszych teorii lingwistyki kognitywnej.

I. Ocena dorobku naukowego i działalności naukowej po otrzymaniu stopnia doktora – ocena ogólna

Ocena dorobku naukowego dokonana została na podstawie dokumentacji dołączonej do wniosku w sprawie wszczęcia przewodu habilitacyjnego.

Habilitationka opublikowała 2 monografie: *From telegraphic speech to morphological and syntactic iconicity. Early child speech development from Polish and English data* (Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2014 – jest to skrócona wersja doktoratu) i *Verticality as an experiential basis for non-spatial relationships in English and Polish: the principled polysemy model. A case study of verbal particles and prefixes* (Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2020 – jest to rozprawa habilitacyjna). Po uzyskaniu stopnia doktora opublikowała 15 rozdziałów w monografiach naukowych, z czego 5 w publikacjach zagranicznych (2 pozycje indeksowane w bazie Scopus, jedna z nich również w Web of Science), pozostałe – głównie w wydawnictwach lokalnych (Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Chełm: Wydawnictwo TAWA i inne). Opublikowała również 7 artykułów w czasopiśmie naukowych (z czego 2 indeksowane w bazach Scopus i Web of Science).

Nie jest to dorobek szczególnie imponujący, jednak trzeba zwrócić uwagę na jego dynamikę. Przed uzyskaniem stopnia doktora Ewa Konieczna opublikowała jedynie 4 artykuły (w tym 2 współautorskie), poza tym właśnie po doktoracie pojawiają się artykuły w bardziej renomowanych wydawnictwach. Przekłada się to na liczbę punktów MNiSW (20 przed doktoratem, 164 w latach 2006-2016, 200 – po roku 2016), także – na liczbę cytowań (według WoS – 10).

Również inna aktywność naukowa wzrasta po doktoracie (co oczywiście przekłada się właśnie na ilość i jakość publikacji). Przed uzyskaniem stopnia doktora Ewa Konieczna nie brała udziału w konferencjach naukowych, po uzyskaniu tego stopnia wzięła udział w 22 konferencjach (z tego – 8 zagranicznych). W latach 2015-2018 była członkiem zespołu biorącego udział w projekcie badawczym realizowanym na Uniwersytecie P. Safarika w Koszycach we współpracy z Uniwersytetem w Granadzie i Uniwersytetem w Sofii.

Habilitationka wykazała się także działalnością redakcyjną (1 pozycja – współredaktor) oraz recenzyjną.

II. Ocena dorobku naukowego – ocena szczegółowa

Omówię dorobek naukowy Habilitationki zgodnie z zaproponowanym przez nią podziałem na trzy obszary badawcze. Obszary te, co należy podkreślić, łączy wspólna podstawa metodologiczna: są to, po pierwsze, badania o charakterze porównawczym (porównanie polsko-angielskie), po drugie, badania nakierowane na kreatywność w języku (zarówno w aspekcie akwizycji języka, kreatywności słowotwórczej, jak i procesów kognitywnych

leżących u podstawy polisemii), po trzecie, badania wykorzystujące metodologię kognitywną. Przy tym, obszary te nie pokrywają się, jeśli chodzi o wykorzystywany materiał czy cele badawcze. Taka metodologiczna konsekwencja świadczy o metodologicznej świadomości i dojrzałości Habilitantki.

1. Nabywanie języka ojczystego przez dzieci polsko- i anglojęzyczne

W tym obszarze zainteresowań mieści się rozprawa doktorska i monografia *From telegraphic speech to morphological and syntactic iconicity. Early child speech development from Polish and English data*, która jest skróconą wersją doktoratu, oraz 1 rozdział w tomie zbiorowym, 4 artykuły (2 opublikowane przed obroną pracy doktorskiej) i 1 referat konferencyjny.

Autorka zajęła się porównawczym opisem wczesnych etapów rozwoju systemów morfologicznego i syntaktycznego. Uwzględniła w badaniach metodologię kognitywną, wykorzystując przede wszystkim pojęcie ikoniczności (*iconicity*). Szczególnie cenny wydaje się tu aspekt porównawczy badań. Badania akwizycji języka pierwszego prowadzone są bowiem najczęściej na materiale jednego języka (i to zazwyczaj tego, którego użytkownikiem jest badacz), co może prowadzić do wyników o ograniczonej wiarygodności naukowej. Zestawienie ze sobą języków, które różnią się typologicznie - i jeśli chodzi o typologię morfologiczną, i jeśli chodzi o typologię składniową - pozwala na wyciąganie wniosków dotyczących zarówno specyfiki, jak i powtarzalności (uniwersalności?) akwizycyjnych procesów. Ciekawe są zwłaszcza wyniki badań dr Ewy Koniecznej odnoszące się do rozwoju systemu morfologicznego.

2. Kreatywność morfologiczna w języku polskim i angielskim

Cykl ten obejmuje 5 artykułów i 8 rozdziałów w monografiach wieloautorskich oraz 9 wystąpień konferencyjnych.

Habilitantka zajęła się polskimi i angielskimi neologizmami i okazjonalizmami, poszukując w materiale odpowiedzi na teoretyczne pytania dotyczące mechanizmów powstawania tych struktur. Szczególnie interesujące jest wyodrębnienie mechanizmu określanego przez Autorkę jako „modelowanie analogiczne”. Jak wielokrotnie stwierdzano, analogia jest bowiem jednym z podstawowych procesów myślowych umożliwiających porządkowanie świata. Dr Konieczna przywołała przykłady anglojęzyczne, gdzie – biorąc pod uwagę charakter angielskiego słowotwórstwa – niektóre typy modelowania analogicznego (np. analogiczne rozszerzenie w wyniku morfologicznej reinterpretacji) mogą być szczególnie częste. Zebrała i uporządkowała rozmaite przejawy działania analogii w słowotwórstwie (dałoby się to wykorzystać także przy

opisie polskich neologizmów czy okazjonalizmów – te ostatnie bardzo często pojawiają się chociażby w felietonach, np. *baranoja* w felietonie Wolskiego).

3. Semantyka angielskich partykuł oraz polskich prefiksów czasownikowych

Głównym składnikiem tego cyklu jest monografia *Verticality as an experiential basis for non-spatial relationships in English and Polish: the principled polysemy model*, którą omówię osobno. Poza tym w skład cyklu wchodzi 3 opublikowane rozdziały w monografiach wieloautorskich (+ 1 obecnie w recenzji) i 1 artykuł przyjęty do druku.

Trzy opublikowane teksty stanowią wstępne studium semantyki angielskich partykuł oraz polskich przedrostków. Zestawiając je z odpowiednimi rozdziałami monografii (odpowiednio: 2.6 – 3.2, 2.8 – 3.4, 2.7 – 3.3), należy stwierdzić, że nie ma tu mowy o autoplagiacie. Teksty w monografii są bowiem bardziej rozbudowane, a wnioski pogłębione

III. Ocena rozprawy habilitacyjnej

1. Cel pracy

Jako główny cel swojej pracy Habilitantka uznała (cytuję za Autoreferatem) „[w]ykorzystanie modelu *principled polysemy* do zbadania różnic i podobieństw w kodowaniu wertykalności jako podstawy doświadczeniowej przez dwa typologicznie różne języki, tj. język angielski oraz język polski”. Nie jest to jednak wyłączny cel badawczy. Właściwie można mówić o dwóch powiązanych ze sobą celach: o nakierowanym na analizę materiału celu kontrastywnym i o celu bardziej ogólnym, bardziej teoretycznym. Dr Konieczna postawiła sobie za cel również „próbę wprowadzenia pewnych modyfikacji do modelu *principled polysemy*, dzięki którym mógłby się on stać bardziej efektywnym narzędziem badawczym” (za Autoreferatem).

Moim zdaniem, właśnie powiązanie tych dwóch celów świadczy o naukowej dojrzałości Autorki. Nie ogranicza się ona do wykorzystania jakiegoś narzędzia badawczego, aby przeanalizować wybrany materiał, pragnie równocześnie ocenić i ulepszyć samo narzędzie.

Oba cele pracy zostały osiągnięte. Szczególnie interesujące, moim zdaniem, są następujące wnioski wynikające z analizy:

- „some spatial expressions in the two investigated languages have developed different semantic networks despite the fact that their primary senses [...] are characterized by the same functional elements and are reanalysed in the same way...” [s.364], co oznacza, że “while the semantic network is clearly motivated, it frequently appears to be unpredictable”. [s.364-365];

- "...experiential correlation constitutes merely an initial phase of the meaning shift from the spatial to non-spatial domain, because the complete process consists of several stages", a "...abstract senses of spatial expressions are construed by the conceptualiser under the influence of linguistic, physical, social and cultural context." [s.365]

2.Podstawy teoretyczne

Przedstawieniu podstaw teoretycznych poświęcony jest rozdział 1. Habilitantka przywołuje w nim instrumentarium językoznawstwa kognitywnego (*image schemas, domains, frames, mental spaces*), aby następnie przejść do najistotniejszej dla jej badań koncepcji *principled polysemy*. Wybór tego modelu uzasadnia tym, że „[i]n the principled polysemy model it is context that is of paramount importance in the process of meaning construction” [s.43], a w dotychczasowych badaniach kognitywnych rola szeroko rozumianego kontekstu często bywała pomijana [s.18]. W tej kwestii całkowicie zgadzam się z dr Konieczną, uwzględnienie kontekstu (*co-text*), ale również kontekstu sytuacyjnego, społecznego, kulturowego wydaje się niezbędne we wszelkich badaniach języka, także w badaniach konceptualizacji metaforycznej [o kontekście zob. s.40-43].

Dr Konieczna dość swobodnie porusza się w obszarze lingwistyki kognitywnej (zob. chociażby *Thematic index*), nie ograniczając się do najbardziej znanych nazwisk (choć rzecz jasna u podstaw tej pracy leży koncepcja Langackera). O przygotowaniu teoretycznym Badaczki może dodatkowo świadczyć bibliografia, która liczy 13 stron, przy czym – czego potwierdzenie stanowi *Index of names* – przywołane w bibliografii pozycje naukowe zostały wyzyskane w tekście rozprawy.

3.Materiał badawczy i zastosowana metodologia

Dr Ewa Konieczna zestawia ze sobą funkcjonujące jako satelity czasownika angielskie partykuły i polskie prefiksy w swoim podstawowym sensie odnoszące się do relacji wertykalności. Nie jest to wybór przypadkowy, lecz mocno uzasadniony. Wybór takiego a nie innego materiału badawczego motywowany jest przez Habilitantkę tym, że wertykalność wydaje się kluczowa dla ludzkiego poznania - nie tylko dlatego, że ciało ludzkie jest zorientowane pionowo względem ziemi (choć to najistotniejsze), lecz również dlatego, że doświadczanie wertykalności stanowi naszą codzienność [s.73 i nast.]. Zestawienie angielskich partykuł z polskimi prefiksami wynika z kolei z typologicznej odmienności zestawianych języków, angielskie czasownikowe partykuły i polskie czasownikowe prefiksy są uznawane za funkcjonalnie równoważne.

Docenić trzeba metodę gromadzenia materiału. Jest to, jak podkreśla Badaczka, „[u]se of authentic corpus data instead of self-generated data” [s.21]. Nieautentyczność materiału językowego wykorzystywanego w pracach kognitywnych bywa jedną z przyczyn krytykowania tych prac. Dobrze, że dr Konieczna sięgnęła nie tylko do słowników, ale i do korpusów. Trochę mnie tylko dziwi – jeśli chodzi o materiał polskojęzyczny - wykorzystywanie dość przestarzałego *Słownika etymologicznego języka polskiego* A.Brücknera czy dość kontrowersyjnego *Etymologicznego słownika...* A.Bańkowskiego zamiast nowszych i bardziej wiarygodnych pozycji. Sposób gromadzenia materiału opisany został szczegółowo we Wstępie [*Introduction* – s.21-25], Habilitantka odwołuje się przy tym do metody leksykalnej Z.Kövecsesa.

Poszczególne etapy analizowania zgromadzonego materiału są metodologicznie uzasadnione, a sposób ich opisu jest dość przejrzysty.

4.Ogólna ocena rozprawy

Przedstawioną do oceny rozprawę habilitacyjną doktor Ewy Koniecznej uważam za pracę świadczącą o dobrym teoretycznym przygotowaniu Autorki i dużych umiejętnościach analitycznych. Obszerny materiał został zgromadzony i przeanalizowany z pełną świadomością metodologiczną. Wysoko oceniam to, że Habilitantka nie ograniczyła się do analizy i interpretacji materiału, lecz odniosła się do samego narzędzia badawczego, starając się zmodyfikować. Wszystko to sprawia, że można mówić o znaczącym wkładzie w rozwój nauki, a tego właśnie wymaga się od kandydatów do funkcjonowania jako samodzielni pracownicy naukowi.

IV. Ocena pozostałej działalności

Dr Konieczna pracuje jako dydaktyk od 1996 roku, poza macierzystą uczelnią (Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Rzeszowie, obecnie: Uniwersytet Rzeszowski) była zatrudniona w trzech nauczycielskich kolegiach języków obcych. Prowadziła zróżnicowane zajęcia dydaktyczne, w tym: wykłady oraz seminaria magisterskie i licencjackie. Brała udział w powstaniu skryptu dla studentów filologii angielskiej.

Angażowała się również w działalność organizacyjną, między innymi pełniła funkcję kierownika zakładu. Jako kierownik zakładu zainicjowała cykliczną konferencję naukową, której dwie edycje już się odbyły.

V. Konkluzja

Biorąc pod uwagę rozprawę habilitacyjną, którą oceniam wysoko, oraz - w mniejszym stopniu – aktywność naukową oraz pozostałe aspekty akademickiej działalności doktor Ewy Koniecznej uważam, że wszystko to spełnia wymagania stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego. W związku z tym wnioskuję o podjęcie dalszych czynności w przewodzie habilitacyjnym Kandydatki.

Prof. dr hab. Jolanta Maćkiewicz